

Ідентифікація у вихованні особистості

Іван БЕХ,

доктор психологічних наук, дійсний член НАПН України,
директор Інституту проблем виховання НАПН України

У наш час істотно ускладнилися всі суспільні зв'язки людини, що безпосередньо відбивається на її індивідуальній предметно-перетворювальній діяльності й життєдіяльності в цілому. В цих умовах зростають вимоги до внутрішнього потенціалу особистості, до розгортання процесів її самовизначення та самореалізації. Тож не випадковим є активний інтерес до феномену ідентифікації, її ролі у вихованні й розвитку морально досконалої особистості.

1. Ідентифікація: сутність

та процесуально-особистісні характеристики

Зазначимо, що цей феномен досліджується досить тривалий час. Причому спочатку вважалося, що категорія *ідентифікація* є спільною для соціально-гуманітарних наук. До неї у різних змістовних аспектах долучаються психологія, соціальна філософія, культурна антропологія, соціальна психологія, педагогіка. Зрозуміло, що за такої наукової численності єдиновживаної дефініції бути не може. Визначення ідентифікації, що ми нині маємо (зокрема у психології), можна умовно розділити на три основні групи:

– як *процес копіювання* суб'єктом думок, почуттів, дій другої особи як моделі, процес засвоєння цінностей, норм, ідеалів, ролей і моральних якостей значущого іншого, що поєднується з проявом до нього симпатії і згодою на його контроль;

– як *процес уподібнення* значущому іншому, що супроводжується засвоєнням його цінностей, поглядів, настанов, специфічних форм поведінки;

– як *процес ототожнення* суб'єкта з іншою особою, при цьому або підкреслюється необхідність наявності емоційних зв'язків між взаємодіючими індивідами як важлива умова ідентифікації, або сам феномен ідентифікації описується переважно як емоційний. Найбільш виразно емоційне трактування ідентифікації виявляється у зарахуванні її до розряду феноменів, які мають виражену емпатійну природу.

Наведені вище дефініції, попри деякі відмінності, у більшості своїй мають немало спільного, оскільки у них помітно акцентується вплив у взаєминах індивідів. Уподібнення значущому іншому, ототожнення з ним, запозичення важливих його характеристик, згода на його контроль тощо – усе

це є не що інше як результат впливу значущого іншого на індивідів, що ідентифікуються з ним. Отже, у феномені ідентифікації відображено вплив, здійснюваний одним індивідом на іншого (інших), що виявляється в прагненні цього іншого (інших) наслідувати певні поведінкові чи особистісні характеристики особи, яка впливає, і відтворювати їх у своїй поведінці.

Операційно ідентифікація може розглядатися як набуття поведінкових чи особистісних характеристик іншої особи, як реальне відтворення або поведінкових актів, або символічних їх форм, до яких належать дії суб'єкта ідентифікації, не обов'язково абсолютно тотожні діям об'єкта ідентифікації, тобто такі, що відтворюють лише мотивацію вчинків значущого іншого.

Наголосимо: *ідентифікація* – особливий соціальний феномен, що постійно існує в житті людини як процес. Він стало утверджує, розширює, поглиблює і забезпечує визначення нею себе для себе та для інших. Процес ідентифікації починається від народження, і поступово зі спонтанічного перетворюється у більш-менш усвідомлений.

Останнім часом особливої актуальності набула проблема етнічної ідентифікації, зумовлена насамперед серйозними міграційними процесами, що відбуваються в нашій країні й у світі в цілому. Однак не менш гостро стоїть нині й проблема статевої та особистісної ідентифікації, що особливо стосується підростаючої особистості.

Первинною в онтогенезі індивіда є статеві ідентифікація. Вона полягає в усвідомленні ним своєї статевої належності, в засвоєнні відповідних звичок і стилю поведінки, а також психосексуальної орієнтації (інтерес до протилежної статі). Первинна статеві ідентифікація формується в дітей у віці від

півтора до трьох років. У цей період вони вчаться правильно зараховувати себе й інших до тієї чи іншої статі, але розуміння дітьми статевих відмінностей залишається ще обмеженим. Наприклад, трирічний малюк дуже засмучує своїх батьків тим, що збирається в майбутньому стати матір'ю. Ще одна дитина виявляє неспокій, побачивши матір у маскарадному чоловічому костюмі. До п'яти-шести років діти не усвідомлюють повністю постійності статі. Крім того, маленькі діти порівняно рідко звертають увагу на статеві відмінності, коли їм доводиться вирішувати, хто чоловік, а хто – жінка.

Поняття статевої належності як незворотної властивості формується приблизно у шість–сім років, і якраз тоді починається процес статевої диференціації. Статеве дозрівання по-новому актуалізує для підлітків питання статевої ідентифікації. У них виникають складніші критерії, що характеризують чоловіка й жінку. За такими самими критеріями вони починають оцінювати своє тіло й зовнішність. Зазначимо, що статеві ідентифікації є важливою умовою формування особистісної ідентифікації індивіда.

Особистісна ідентифікація розпочинається в умовах сім'ї. Дитина орієнтується на приклад батьків, прагне стати такою, як вони, може відчувати, що вона насправді є тією людиною, з якою себе ідентифікує. Наприклад, дівчинка переймає інтереси матері, її ставлення до людей, манеру одягатися, стиль поведінки. За твердженням З.Фрейда, ідентифікація дітей з батьками, особливо тієї самої статі, є способом засвоєння дітьми стереотипів чоловіка і жінки. Щоправда, психоаналіз запропонував досить специфічне трактування рушійних сил цього процесу, згідно з яким дитина ідентифікується не просто з батьками, а з втраченим об'єктом любові чи домінуючим статевим конкурентом. Сімейна ідентифікація не зводиться тільки до взаємодії дітей і батьків. Наприклад, якщо у дитини є брат чи сестра, не набагато старші за неї, то вони також стають потенційними зразками для ідентифікації. Однак із набуттям самостійності й природного зміщення інтересів на ширший, ніж сім'я, світ об'єктом емоційної прихильності стають інші люди – ровесники чи деякі групи осіб, зазвичай з найближчого оточення. Зазначимо, що механізм ідентифікації, особливо на ранніх періодах розвитку, за змістом близький до механізму наслідування. І все ж деякі науковці розрізняють їх, стверджуючи, що наслідування є дотриманням певних видимих дій, прямуванням услід за ними, у той час як ідентифікація – більш тонкий процес сприйняття загальних зразків мислення й поведінки. Ідентифікація передбачає також сильний емоційний зв'язок з людиною, «роль» якої дитина приймає, ставлячи себе на її місце.

У виховному плані важливим є явище ідентифікації в контексті функціонування групи, зокрема ідентифікації її членів з лідером. Зазначимо, що цей процес багато в чому залежить від уявлень членів групи про лідера, які обумовлюють прийняття чи

неприйняття певного члена групи як такого. Ідентифікація членів групи з лідером передбачає наявність між ними важливих психологічних (емоційних) зв'язків, що істотно відбиваються на здатності лідера чинити вплив.

Спеціальні дослідження свідчать, що найбільш значущими ідентифікаційними якостями лідера є чуйність, доброта, товариськість, оптимізм, відповідальність, принциповість, чесність, воля, альтруїзм. За цими рисами члени групи найбільше схильні ідентифікуватися. Звичайно, що набір ідентифікаційних якостей у конкретних групах може дещо варіюватися, але загальна тенденція залишається сталою.

Тож можна говорити про особливу функцію ідентифікації у груповому лідерстві. Сутність її полягає в тому, що якраз за допомогою ідентифікації реалізується і зафіксується вплив лідера на членів групи. По-іншому, ідентифікація є своєрідною внутрішньою умовою розгортання міжособистісного впливу, що характеризує динаміку виховного лідерського процесу чи є одним із механізмів функціонування групового лідерства.

Ідентифікація в групі не обмежується лише фактором лідерства. Група може нав'язувати певні соціальні стандарти для її члена. Такі стандарти зазвичай називають груповими нормами. Процес ідентифікації як долучення індивіда до цих норм інтенсивно розгортається за умови, коли група для нього стає референтною. Саме такою вона мотивує індивіда бути прийнятим у ній. Для цього він підтримує свої цінності та способи поведінки згідно з тим, що, на його погляд, вважається загальноприйнятим у групі. Тут мається на увазі, що члени референтної групи спостерігають за цим індивідом та оцінюють його. І той, чия особистісна позиція спершу дещо відрізняється від групової, наближається до ціннісних орієнтацій решти. Група буде діяти як нормативна референтна у тому разі, коли її оцінки індивіда ґрунтуються на ступені його відповідності деяким груповим ціннісним стандартам поведінки і якщо від цього залежить заохочення й осудження групи.

З огляду на сказане, міжособистісний вплив у групі, що стосується ідентифікації окремого її члена, має обов'язково враховуватися у керуванні процесом як групоутворення, так і суспільно значущого групофункціонування та розвитку.

Істотну роль відіграє ідентифікація в професійному розвитку особистості, особливо у формуванні мотиваційної основи тієї чи іншої спеціальності. Професійна ідентифікація передбачає початкове виникнення стійкого й яскравого ставлення (поваги чи навіть захоплення) до зразка (об'єкта) ідентифікації. Якраз такі емоції сприяють на першому етапі некритичному засвоєнню зовнішнього стилю поведінки зразка ідентифікації, що й визначає контури нормативних правил (обов'язків) певної професійної діяльності особистості. Внаслідок цього мотиви особистості, яка входить у професію, ще не актуальні для неї на даний час, але важливі

з соціального погляду, оскільки вони є виявом справжньої можливості для безпосередньої реалізації особистістю на основі її здібностей. Індивідуальний сенс цієї поки що неактуальної системи мотивів набувається в ході долучення особистості до нового соціального статусу шляхом ідентифікації з професійною діяльністю, але вже не на індивідуалізованому (суб'єкт-суб'єктному), а на узагальненому рівні в процесі професіоналізації.

Ідентифікація може бути механізмом соціальної інтеграції, наприклад, фанатського руху. При цьому не важливо, що чи хто саме є його основою, – спортивна команда чи популярний артист. Істотно, що ідентифікація фанатів зі своїми кумирами створює сильну емоційну основу для наступного об'єднання великої кількості таких прихильників у досить міцні соціальні структури. Їхня сила – у певній *однаковості* прибічників руху за досить вузьким і загальним підґрунтям – позитивним ставленням до реальних людей, які розглядаються учасниками фан-руху як зразки для ідентифікації. Тому такий механізм соціальної інтеграції можна назвати «ідентифікацією однакових». Отже, за такого механізму відбувається об'єднання більш-менш рівних людей на основі одного емоційного ставлення до зразка ідентифікації. Важливою видається поступова заміна персональних і фізично існуючих зразків для ідентифікації на зразки-ідеї: політика, релігія, мистецтво, бізнес.

Окрім розглянутого механізму доцільно виокремити механізм об'єднання «ідентифікація різних». Прикладом може бути сім'я, у якій розгортається повноцінне спільне життя таких несхожих осіб, як мати, батько й дитина. Цінності, що виникають під час щоденної взаємодії, зігрітої любов'ю, й утворюють зміст поняття «сім'я», притаманний кожній родині свій емоційний образ «тепла рідного дому». Зрозуміло, що виникнення такого спільного образу відбувається не миттєво. Його поява залежатиме від емоційного лідера сім'ї. Тож механізм ідентифікації буде орієнтуватися або на батька, або на матір.

2. Ідентичність у розвитку «Я» особистості

Ідентичність – внутрішній, суб'єктивний, стан особистості, в якому виражається усвідомлення нею себе як своєїрідної стійкості особистості, як самототожності, переживання постійно наявного «Я», його збереження. Зазначимо, що якраз переживання є досить важливою характеристикою особи стосовно її ідентичності. Оскільки ідентичність пов'язується з структурною цілісністю особистості, то її доцільно співвіднести з ідентифікацією як механізмом і процесом, що забезпечують формування ідентичності.

Виокремлюючи тотожність «Я» особистості як головне призначення ідентичності, все ж варто узгодити її зі змінами, що відбуваються з особистістю в процесі неперервного розвитку. З цією метою Е.Еріксон у науковий обіг ввів спеціальне поняття «Его-ідентичність». Це новий психосоціальний

параметр, що з'являється у підлітково-юнацькому віці. Сутність його полягає в тому, що в цей період у молодих людей виникає кардинально нова для них соціо-особистісна проблема – зібрати докупи знання про самих себе, що на даний час вони мають (які вони сини чи доньки, учні, спортсмени, хористи, учасники громадських об'єднань та ін.), й інтегрувати ці численні образи себе в особисту ідентичність, яка представляє усвідомлення як минулого, так і майбутнього, що логічно випливає з нього. Е.Еріксон наголошує на психосоціальній сутності Его-ідентичності, звертаючи пильну увагу не на конфлікти між психологічними структурами, а швидше на конфлікти всередині самого «Его», і на те, як на нього впливає суспільство, особливо групи ровесників.

Молодь, яка зростає і розвивається, а також переживає внутрішні фізіологічні зміни, насамперед намагається укріпити свої соціальні ролі. Юнаки й дівчата інколи хворобливо, часто з допитливості, виявляють занепокоєність тим, які вони в очах інших порівняно з тим, що вони самі думають про себе; а також – як поєднати ті ролі й звички, що їх вони культивували в собі раніше, з ідеальними прототипами сьогодення. Інтеграція, що з'являється у формі Его-ідентичності, – це більше, ніж сума ідентифікацій, набутих у дитинстві. Це сума внутрішнього досвіду, нагромадженого на всіх попередніх стадіях, коли успішна ідентифікація вела до успішного врівноваження базових потреб індивіда з його можливостями. Отже, почуття Его-ідентичності являє собою впевненість індивіда у тому, що його здатність зберігати внутрішню тотожність і цілісність узгоджується з оцінкою його тотожності й цілісності, яку дають інші.

У цьому визначенні ідентичності можна виділити три аспекти. *Перший*: юнаки й дівчата мусять постійно сприймати себе внутрішньо тотожними самим собі. У цьому разі в індивіда повинен сформуватися образ себе, який склався в минулому, і який поєднується з майбутнім. *Другий*: значущі інші люди теж мають бачити тотожність і цілісність в індивіді. Це означає, що молоді потрібна впевненість у тому, що сформовану раніше внутрішню цілісність приймуть інші люди, значущі для неї. Тією мірою, якою вона може не усвідомлювати як свої «Я» концепції, так і свої соціальні образи, її почуттю самототожності можуть протистояти сумніви, боязкість і апатія. *Третій*: молодь мусить досягти зрослої впевненості у тому, що внутрішні й зовнішні плани цієї цілісності узгоджуються між собою. Сприйняття молодими людьми себе повинно підтверджуватися досвідом міжособистісного спілкування за допомогою зворотного зв'язку.

Формуванню ідентичності як елементу загального вікового розвитку особистості надається важливе значення. Згідно з таким науковим баченням, її розвиток полягає в переході від невизначеної ідентичності до визначеної, зрілої. На стадії невизначеної ідентичності особистість (переважно

в підлітковому віці) перед тим, як свідомо вибрати (прийняти) власну ідентичність, сумнівається з приводу того, ким і чим вона є. Це дозволяє уникнути автоматичного включення у соціальне середовище і здійснити свідомий вибір. Причини сумнівів відносно наявної ідентичності й необхідність вибору зазвичай пов'язують зі зміною соціальної ситуації та реальних позицій у соціальному середовищі і з необхідністю відповідати новим суспільним вимогам. У підлітковому віці побудова нової ідентичності здійснюється насамперед під впливом зміни конкретних зовнішніх обставин, а підліток у більшості випадків просто не може вже залишатися у рамках попередньої ідентичності.

Розвиток особистої ідентичності підлітків відбувається під істотним впливом тих соціальних груп, з якими вони себе ідентифікують. Наголосимо, що надмірна ідентифікація з популярними героями (суператлетами, рок-музикантами, кінозірками) чи представниками контркультури виринає підлітка з його соціального оточення, тим самим придушуючи особистість і обмежуючи несформовану ідентичність. Уразливість підлітків до стресів, що супроводжують різні соціальні, політичні й технологічні зміни, розглядається як фактор, що також може серйозно заважати розвитку ідентичності. Подібні зміни на тлі сучасного інформаційного буму призводять до виникнення почуття тривоги й розриву зв'язків зі світом. Вони становлять загрозу для багатьох традиційних і звичних цінностей, що їх підлітки засвоїли ще в дитинстві. Прояви незадоволеності загальноприйнятими соціальними цінностями стають кроком до прірви між поколіннями.

Нездатність юних досягти особистої ідентичності спричинює так звану кризу ідентичності. Таке рольове зміщення найчастіше характеризується нездатністю будувати кар'єру чи продовжити освіту. Багато підлітків, які страждають від специфічного для цього віку конфлікту, переживають принизливе почуття власної непотрібності й душевного розладу. Вони відчувають свою непристосованість, деперсоналізацію, відчуженість, а інколи обирають «негативну» ідентичність – протилежну тій, що наполегливо пропонують їм батьки й ровесники. Однак невдачі в досягненні особистої ідентичності не обов'язково прирікають підлітка на нескінченні поразки в житті. Він, зрештою, гартує внутрішні сили для боротьби, що супроводжуватиме його все життя.

Позитивна якість, що пов'язана з успішним виходом із кризи підлітково-юнацького віку, – це вірність – як здатність молоді не зраджувати своїм уподобанням і обіцянкам, попри суперечності у системі цінностей. Вірність – наріжний камінь ідентичності, готовність юних дотримуватися моралі й суспільної ідеології як набору цінностей і норм, що відображають наукову, соціальну і політичну культуру. Ідеологія надає молоді спрощені, але чіткі відповіді на головні питання, пов'язані з конфліктом ідентичності: «Хто я?», «Куди я йду?», «Ким я хочу стати?».

Дослідники, незважаючи на належність до тієї чи іншої наукової школи, виокремлюють особистісну і соціальну ідентичності. Під особистісною ідентичністю як складовою «Я» концепції розуміють систему знань особистості про себе, тобто систему унікальних фізичних, інтелектуальних і моральних особистісних рис.

Соціальна ідентичність розглядається як та частина індивідуальної «Я» концепції, яка походить від знань індивіда про власне групове членство, тобто власної належності до соціальної групи (чи груп) разом із ціннісними та емоційними проявами цього членства. Про наявність соціальної ідентичності суб'єкта можна констатувати за показником його визначеності стосовно певної спільноти, що виявляється у кращому ставленні до неї порівняно з іншими об'єднаннями. Якраз входження у ті чи інші групи, і особливо – усвідомлення свого місця в них, призводить до формування соціальної ідентичності. Вона може бути позитивною або негативною, оскільки в суспільстві групові переваги мають неоднакову значущість. Механізмом формування уявлень про власну групу, оцінки її індивідом виступає соціальне порівняння, регулятором якого є міжгрупова диференціація.

3. Самоідентифікація як особливий тип внутрішньої діяльності особистості

Термін «самоідентифікація» використовується в літературі значно рідше за термін «ідентифікація». Самоідентифікацію доцільно розуміти як спеціально організовану суб'єктом діяльність, що має на меті саморозуміння, самототожність, самоприйняття, усвідомлення власної цілісності, унікальності, цінності, виявлення себе у світі за сформованого цілісного ставлення до нього. Самоідентифікація для досягнення своїх цілей підхоплює результати процесу ідентичності, спрямовуючи їх на організацію внутрішньої мотиваційної структури особистості.

Процес самоідентифікації завжди цілеспрямований, тому про можливість реальної самоідентифікації правомірно вести мову тільки починаючи з підліткового віку, хоча зрозуміло, що її підґрунтя виникає дещо раніше, вже у трирічному віці, з появою дитячої самостійності. Однак саме у підлітковому періоді підрастаюча особистість виявляється здатною вийти за межі самої себе, тобто рівень самосвідомості дозволяє їй стати у відносно незалежну, власне суб'єктну, позицію.

На цей період індивід володіє достатньо розвинутими психологічними структурами, що дозволяють йому свідомо й самостійно вибирати еталони, зразки як орієнтири для його ідентифікації, співвідносити себе з ними, здійснювати оцінку цього співвіднесення, виносити самому собі вердикт, відповідаючи на питання: «Хто я?», тобто здійснювати ту саму самоідентифікацію. Якраз на цьому етапі завдяки особливостям віку процес самоідентифікації йде найбільш інтенсивно.

Розкриємо нинішні умови, в яких відбувається діяльність підлітків із самовиявлення, самовизначення, саморозуміння, самоприйняття, самоотождентення. Всі ці аспекти самоідентифікації підлітків зазнають потужного впливу специфічного соціального конфлікту, який має місце між поколіннями. З одного боку, дорослі (зокрема батьки) пред'являють до дітей вимоги про соціальне дорослішання (прийняття гуманістичних цінностей і дотримання їх, самостійності, відповідальності та ін.), піддають жорсткій критиці позиції, поведінку, але з іншого боку, і це варто визнати, процес дорослішання, пошук засобів для розв'язання проблем, задоволення важливих вікових потреб підлітками відбувається без активної участі дорослих; вони залишаються без підтримки; спільна батьківсько-дитяча діяльність має досить обмежений характер.

Така істотна конфліктна суб'єкт-суб'єктна ситуація пояснюється певними причинами, а саме:

- трансформацією суспільної свідомості, про яку йдеться ще з початку 90-х років, коли на більшість питань немає готових усвідомлених, стійких особистісних чи соціально схвальних відповідей, думок і нормативів. Це призводить до того, що дорослі самі часто розгублені й не мають чіткої системи цінностей, а найголовніше – способів дотримання їх у складних жорстких умовах сучасного світу;

- невмінням перебудуватися з авторитарної парадигми взаємодії з молоддю: «дорослий вчить – дитина вчиться», яка нині є вкрай неефективною, на парадигму партнерських, гуманістичних стосунків: двоє людей шукають оптимальний шлях вирішення ускладненої ситуації, в основі якої поважне, ціннісне ставлення до особистості кожного;

- втраченими можливостями контакту з молодими людьми через максимально згорнуту спільну діяльність, що є для них цікавою, в особі якої можливо було транслювати цінності, демонструвати соціальні способи вирішення суперечностей і конфліктів, досягнення бажаних цілей;

- втратою авторитету дорослими, які перестали (більше, ніж раніше) бути зразками, оскільки переважно не відповідають уявленням молоді про успішність, а також, що надзвичайно важливо, часто займають відсторонену позицію спостерігачів і критиків (не від байдужості, а від розгубленості, незнання, як увійти в контакт, відчуття власного безсилля).

Опинившись наодинці зі своїми складними питаннями про самого себе, без достатньої підтримки дорослих у пошуках відповідей на них, природно, що підлітки шукають людей і простору, з якими і де вони можуть обговорювати важливі для них проблеми, вирішувати актуальні завдання віку, одержувати підтвердження власної цінності. Та, на жаль, такі їхні наміри далеко не завжди бувають розв'язально-продуктивними. До того ж виховного негативу додають сучасні засоби масової інформації, зокрема Інтернет. Отже, є всі підстави констатувати, що значна частина сучасних підлітків виявляється

не включеною у розвинену самоідентифікаційну діяльність. Це призводить до затримки їхнього особистісного розвитку.

Процес ідентифікації повною мірою відображає соціальну сутність особистості, її суб'єктивну активність, спрямовану на доцільне перетворення навколишньої дійсності. Ідентифікація забезпечує міжособистісну й групову ідейно-ціннісну узгодженість, що виступає механізмом подолання різноманітних конфліктів з метою збільшення ефективності спільної діяльності, підтримання духовно-моральних орієнтирів та певних змістовних інновацій. У взаєминах між суб'єктами ідентифікація сприяє також подоланню їх егоцентричної спрямованості, формує настанову на інтереси та самозначущість партнера. Отже, ідентифікація підвищує, з одного боку, інтелектуально-духовний потенціал особистості, а з іншого – потенціал суспільства у напрямі його згуртованості, вдосконалення, перспективності.

Література

1. *Басина Е.З.* Роль идентификации в формировании альтруистических установок личности / Е.З. Басина, Е.Е. Насиновская // Вестник Московского университета. Серия 14. Психология. – 1977. – №4. – С. 33–41.
2. *Белинская Е.П.* Временные аспекты «Я-концепции» и идентичности / Е.П. Белинская // Мир психологии. – 1999. – №3. – С. 146–147.
3. *Иванова Н.Л.* Социальная идентичность: теория и практика / Н.Л. Иванова. – М.: Изд-во СГУ, 2008.
4. *Кон И.С.* В поисках себя. Личность и ее самосознание / И.С. Кон. – М.: Политиздат, 1984. – 335 с.
5. *Кон И.С.* Психология юношеского возраста / И.С. Кон. – М.: Просвещение, 1979. – 175 с.
6. *Петровский А.В.* Личность. Деятельность. Коллектив / А.В. Петровский. – М.: Политиздат, 1982. – 255 с.
7. *Сайко Э.В.* Идентификация как способ социального бытия и идентичность как форма субъективного самосуществования / Э.В. Сайко // Мир психологии. – 2004. – №2. – С. 28–37.
8. *Собкин С.К.* К формированию представлений о механизмах процесса идентификации в общении / С.К. Собкин // Теоретические и прикладные проблемы психологии познания людьми друг друга. – Краснодар, 1975. – С. 55–57.
9. *Фрейд З.* Введение в психоанализ: лекции / З.Фрейд. – М.: Наука, 1991. – 546 с.
10. *Эриксон Э.* Идентичность: юность и кризис / Э.Эриксон. – М.: Прогресс, 1996. – 344 с.

Анонсації

Іван БЕХ

Ідентифікація у вихованні особистості

У статті розглядається процес ідентифікації як один із центральних механізмів особистісного становлення суб'єкта. Простежується її змістовий зв'язок з ідентичністю та самоідентифікацією.

Ключові слова: ідентифікація, уподібнення, лідерство, референтна група, соціальна інтеграція, ідентичність, «Я» особистості, Его-ідентичність, самоідентифікація, ситуація конфлікту, цінності.

Иван БЕХ

Идентификация в воспитании личности

В статье рассматривается процесс идентификации как один из центральных механизмов личностного становления субъекта. Прослеживается ее содержательная связь с идентичностью и самоидентификацией.

Ключевые слова: идентификация, уподобление, лидерство, референтная группа, социальная

интеграция, идентичность, «Я» личности, Эго-идентичность, самоидентификация, ситуация конфликта, ценности.

Ivan BEKH

Identification in the education of the personality

The article deals with the process of identification as one of the central mechanisms of personal formation of a person. The meaningful relationship between identity and self-identification is retraced.

Keywords: identification, assimilation, leadership, reference group, social integration, identity, self personality, Ego-identity, self-identification, conflict situation, values.

У Міністерстві освіти і науки України відбулося урочисте привітання ветеранів Великої Вітчизняної війни з Днем Перемоги

Цьогоріч на урочистості завітали ветерани – члени Ради ветеранів Великої Вітчизняної війни МОН. Гостей зустрічали квітами, георгіївськими стрічками та щирими усмішками в залі, наповненій теплою, світлою, затишною атмосферою.

Звертаючись до присутніх, Міністр освіти і науки України Дмитро Табачник сказав: «Я маю надзвичайно велику честь у цих стінах напередодні 9 Травня вітати наших ветеранів з Днем Перемоги. Я думаю, що будь-які слова, порівняння та епітети не зможуть повною мірою передати значення Великої Перемоги, значення подвигу солдатів, які захистили й визволили рідну землю, принесли світло свободи і перемоги половині Європи». Водночас Міністр поінформував, що за останні роки вдалося відновити пам'ять Великої Вітчизняної війни – у першу чергу повернути правду про війну в шкільні підручники, конспекти, методичні посібники для вчителів. Він зазначив, що в Україні збереглися тисячі музеїв бойової слави, музеїв Великої Вітчизняної війни – лише у київських середніх школах таких музеїв понад 80; Міністерство щороку проводить конкурс на кращий музей.

«Завдяки вашому подвигу майже сім десятиліть поспіль наша земля не знала стрілянини, бомбардування і війни. Цей подвиг – безмірний, і вдячність нащадків не має міліти з роками», – наголосив Дмитро Володимирович.

Слова вдячності за об'єктивне висвітлення історії Великої Вітчизняної війни, збереження та відновлення пам'яті її героїв Міністерству освіти і науки та особисто Міністрові Дмитру Табачнику виголосив Олексій Сай, голова Ради ветеранів Великої Вітчизняної війни МОН, заслужений працівник народної освіти України. Зокрема, він подякував за відкриття меморіальної дошки у Міністерстві, ініціатором створення якої три роки тому був Міністр освіти і науки України Дмитро Табачник, де

викарбовані прізвища перших працівників Міністерства, які пішли на фронт і загинули під час бойових дій, – М.Ф. Афоніна, М.Д. Ващенко, Н.К. Неймана та Б.Г. Теліченка.

Олексій Сай зазначив, що сьогодні ми святкуємо Величний День, коли історія всього світу змінила свій напрям і подальше просування. Водночас голова Ради ветеранів Великої Вітчизняної війни МОН презентував меморіальне видання про славних синів і доньок Батьківщини – освітян і науковців, чий ратні та трудові подвиги були удостоєні найвищих державних відзнак: Герой Радянського Союзу, Герой Соціалістичної Праці, Герой України, – книгу «Герої – освітяни і науковці України». Олексій Сай поінформував, що зараз готується нове, доповнене видання цієї книги, яке також буде перекладено російською.

Присутніх привітали і голова Громадської ради при Міністерстві освіти і науки України Ярослав Болюбаш, який зазначив: «День Перемоги – це свято, коли серце кожної свідомої людини сповнене радістю, відчувати яку можна саме завдяки вам, шановні ветерани! Ви пройшли цей складний шлях для того, щоб ми, прийдешні покоління, берегли мир як святиню, і будь-яке, навіть найменше непорозуміння вирішували у мирний спосіб. Адже лише на доброті та мирі можна будувати майбутнє».

Під час урочистостей ветеранів привітали також вихованці й педагоги Центру дитячої та юнацької творчості Деснянського району. Усміхнені дитячі обличчя і слова вдячності від педагогічного колективу, а також пісенні й танцювальні номери доповнили і прикрасили свято, стали справжньою вітхою для людей, які пройшли через пекло війни, подарувавши радість свободи та яскраве світло перемоги багатьом наступним поколінням.

За інф. офіційного сайту МОН України